

BARCELONA I ELS JOCS FLORALS, 1859. Modernització i romanticisme

Museu d'Història de Barcelona, MUHBA. Casa Padellàs 18 de juliol de 2009 al 10 de gener de 2010

Organització i producció: Museu d'Història de Barcelona, MUHBA. Institut de Cultura. ICUB. Ajuntament de Barcelona.

Museu d'Història de Barcelona, MUHBA

Conjunt Monumental de la Plaça del Rei
Casa Padellàs
Plaça del Rei, s/n
www.museuhistoria.bcn.cat

Comissariat: Josep Maria Domingo Clua

Coordinació general de l'exposició: Jesús Luzón (MUHBA)

Creació i disseny de l'exposició: María de Ros Padrós

Imatge, disseny gràfic de l'exposició i elements de comunicació: Estudi Montse Fonoll. Emfonoll disseny gràfic

Horari de visita:

Fins al 30 de
setembre, de 10 a 20 h.
De l'1 d'octubre al 31 de març, de 10 a 14 h i de 16 a 19 h.
Diumenges, de 10 a 20 h (de 15 a 20 h entrada gratuïta)
Festius, de 10 a 15 h.
Dilluns, tancat

Entrada a l'exposició: 1,80 €

Servei de premsa: Museu d'Història de Barcelona(MUHBA) Lourdes Solana, Tel. 93 256 21 57, lsolana@bcn.cat

Patrocinen:

Col·laboren:

BARCELONA I ELS JOCS FLORALS, 1859.

Modernització i romanticisme

El 150^è aniversari de la “restauració” dels Jocs Florals de Barcelona és l’ocasió d’un projecte expositiu que, tot mirant de rescatar aquell cèlebre episodi de l’anècdota i del tòpic, vol contribuir a reubicar-lo en la complexa dinàmica d’accions i de representacions que, com en el cas d’altres ciutats aleshores, acompanyaven la imminència de la nova Barcelona burgesa de Cerdà i l’Eixample.

L’exposició vol situar l’episodi de la “restauració” barcelonina dels Jocs Florals, el 1859, dins el gran projecte de creació d’imatge col·lectiva (ciutadana i nacional), que endeguen aleshores les elits de la Barcelona industrial i liberal: en el nostre context, el primer projecte d’aquestes característiques de l’època contemporània.

A través de múltiples referències icòniques i textuais que mostren la naturalesa monumentalitzadora i representativa dels Jocs Florals, segons els valors del romanticisme aleshores en voga, l’exposició recorda la funció legitimadora del certamen respecte de les ambicions de la burgesia liberal en el poder: com altres vindicacions patrimonials aleshores activades, els Jocs apel·len al valor extraordinari del passat històric com a legitimador de les ambicions del present.

La mostra indica la rellevància de la “restauració” dels Jocs en la percepció de l’actualitat de 1859 com un temps de “renaixença”: si el pla d’eixample de Cerdà n’era la prova material, els Jocs n’eren un imprescindible complement, al servei d’una nova percepció de l’àmbit públic.

El projecte recorda que és sobre el patrimoni lingüístic i literari que els Jocs projecten l’atenció, per primera vegada en una operació d’aquestes característiques. En fer-ho, obren un espai que acabarà generant el sistema literari obert i competitiu que projectarà alguns dels grans escriptors contemporanis.

BARCELONA I ELS JOCS FLORALS, 1859. Modernització i romanticisme

El **Museu d'Història de Barcelona, MUHBA**, presenta, dins el marc del 150 aniversari dels Jocs Florals de Barcelona, 1859 – 2009, l'exposició organitzada pel MUHBA: ***Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme***. La mostra mira de rescatar de l'anècdota i del tòpic aquell cèlebre episodi, vol contribuir a reubicar-lo en la complexa dinàmica d'accions i de representacions que, com en el cas d'altres ciutats aleshores, acompanyaven la imminència de la nova Barcelona burgesa de Cerdà i l'Eixample.

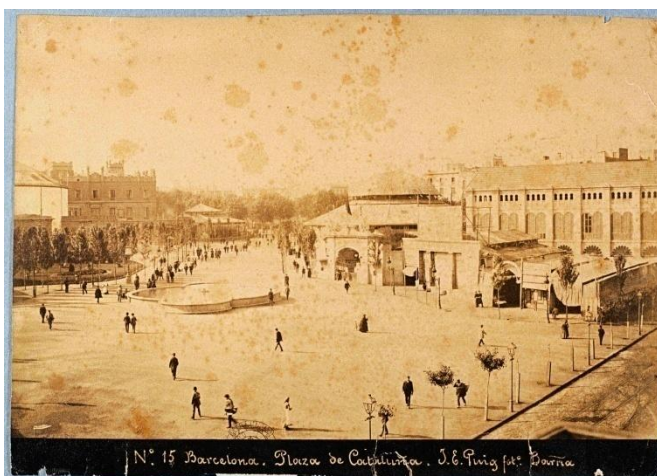

Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme s'inscriu en la línia d'exposicions centrades en tots els aspectes històrics que contribuïren a la formació de la Barcelona actual, dins el programa d'exposicions temporals sobre la Barcelona moderna i contemporània que organitza el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA).

Presentació

L'exposició ***Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme***, beneficiada de programes de recerca ocupats en la gestació de la Barcelona moderna, o en l'interès en el concepte de patrimoni, o en la constitució de la literatura catalana vuitcentista com a sistema, proposa la consideració de la “restauració” dels Jocs de 1859 com una acció rellevant d’afirmació de les elits locals davant les singulars possibilitats de “progrés” que l’estabilització de l’ordre liberal feia sospitar. I que l’aterrament de les muralles i el posterior pla Cerdà, aprovat aquell mateix 1859, semblava fer imminent.

Plaça de Catalunya J.E. Puig. C. 1880-1889. Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat. Barcelona

De fet, la “restauració” dels Jocs obeeix a la necessitat d’un utilatge nou per operar en la “nova civilització” que el mantenidor i secretari Antoni de Bofarull percep “ara” com a marc inevitable d’actuació: la moda de l’antiquarisme romàntic fa del ritu i l’acte social dels Jocs un instrument de representació inestimable, subsidiari del concepte de “renaixença” que, alhora, intel·lectuals i polítics ofereixen com a valor cohesiu i com a mot d’ordre davant de l’ambició i els reptes del futur. Perquè al capdavant era a “confiar en lo molt que lo país pot donar de si” a què convidava Antoni de Bofarull, no res menys.

La imprescindible aproximació al marc perceptiu coetani ha de fer record de la imatge dels catalans com a poble simplement laboriós i industrial (“que es como llamarle inferior”, puntualitzava Yxart el 1891) i d’una seva capital, Barcelona, insalubre i desagradable i amb el record i el temor permanent del conflicte social: un mal equipatge, en definitiva, per transitar en aquella “nova civilització” i per forjar aquella “renaixença”. S’imposaven, així, estratègies per redefinir l’espai urbà. Estratègies, per exemple, de monumentalització: “Barcelona no debe ser menos en la exteriorización de lo bello, que lo es en la exteriorización de lo útil, en el material sentido de la palabra”, escrivia a “El Arte” Josep Manjarrés (núm. 1, 1-iv-1859).

El discurs sobre la vindicació del patrimoni històric omplirà d'autoritat el medievalisme romàntic a la moda i el farà intervenir en la monumentalització de Barcelona: és l'ocasió de la “restauració” dels Jocs, un vell projecte dels primers romàntics catalans que no es concreta i adquireix continuïtat fins que no n'és revelada l'aguda intenció cívica. Que inclou la intervenció en la vida mundana, és clar: els Jocs incorporen al cicle anual de festivitats de Barcelona (aleshores no gaire més que la gallofa del cicle menestral) una festa de societat en què autoritats i patricis convoquen a celebrar una història que sublima el present.

De manera que els Jocs Florals de 1859 es produeixen no pas “en contrast” amb el seu context social i polític (per usar l'expressió de Rubió i Balaguer), sinó com una seva peculiar projecció. Ja va voler precisar-ho, en el punt dels fets, davant dels inevitables retrets d’“anacronisme”, el mantenidor Rubió i Ors: essent “un recuerdo de glorias pasadas”, deia, els Jocs “restaurats” esdevenien “un símbolo para el presente de renacimiento literario” (“El Arte”, núm. 3, 1-v-1859).

Apel·les Mestres. Llibre vert, vol. 1 1876
Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona

El Jocs esdevenien un símbol de la “renaixença”, tout court, del país, sobre les brillants expectatives de la qual no cabia concebre millor garantia que, tot just, el pla d'eixample de Barcelona. Que una cosa (els Jocs) era vinculada amb l'altra (el projecte d'eixample) resta palès en la revista barcelonina “El Arte” (1859), ja al·ludida. La publicació, que té l'objecte de “dar a conocer los elementos de vida artística que hay en Barcelona” (ibid.), tant com actua de plataforma de suport a la restauració dels Jocs, és al servei d'una crida reiterada “a poblar de monumentos el nuevo espacio en que va a respirar la oprimida Barcelona, a decorar con preciosas obras sus templos y museos, a hacer resonar con armonías inspiradas sus teatros ya suntuosos; a restaurar su historia, sus estudios y su enérgica elocuencia” (Prospecto). Perquè, en definitiva, diuen en un altre moment, “Las artes son la última fórmula del optimismo” (núm. 8, 15-vii-1859).

És obvi que som davant d'un testimoni més de l'“Alliance profonde entre l'archaïsme ostensible de la construction identitaire et la plus indéniable modernité économique et technologique” de què ha parlat Anne-Marie Thiesse. En efecte, la llum que les recerques recents de les historiadores Marina López i Glòria Santa-Maria projecten sobre les condicions de l'èxit de la restauració jocfloralesca no fa sinó corroborar l'oportuna concurrència, en el tan atapeït nòdul cronològic dels darrers 50 del vuit-cents, d'un pla de construcció identitària llargament covat (en què s'havien sentit les veus de Monlau, o de Balmes, o del Rubió i Ors del Pròleg de 1841) amb els afanys de monumentalització urbana i, al llarg dels 50, amb la ubicació social adient dels grans agents de la restauració del 59: Víctor Balaguer al capdavant (segons sembla), i Antoni de Bofarull, i Joaquim Rubió i Ors.

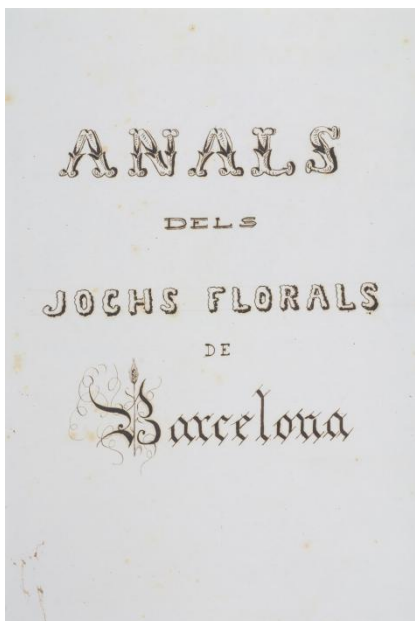

Guía satírica de Barcelona, p. (15) Manuel Angelon.
Barcelona 1854Arxiu Històric de la Ciutat, Barcelona

És a propòsit de la naturalesa monumentalitzadora, és a dir, representativa, dels Jocs que convé d'examinar-ne la dimensió pròpiament literària. En el servei a la representació, la festa, la demostració i l'autocelebració de les elits locals, els Jocs emparen una literatura no pas lliurada a la seva vil funcionalitat dins el mercat literari, sinó precisament esdevinguda apreciable per l'aurèola de la seva incontaminació. I per la seva quota de rendiment simbòlic, és clar. Per això aquella litúrgia medievalitzant en aquell escenari, el Saló de Cent (que l'Ajuntament barceloní havia decidit de salvar de la demolició tot just dotze anys abans), fa coherència amb un capital literari que vol exhibir una noble i rica antiguitat. I per això, també, el protagonisme del català en el certamen, que no desmenteix la diglòssia característica de la societat catalana d'aleshores: és quan la festa cívica dels Jocs és reconeguda i apreciada en aquests termes que resta lliure el camí per fer-ne el certamen monolingüe que va acabar essent, en el llemosí, naturalment, que encarnava l'antiga glòria dels catalans.

És possible que l'exemple occità de l'Armana Provençau, des del 55, potenciat per l'impacte, el mateix 1859 de la Mirèio mistraliana, decidís al monolingüisme. Sí, en qualsevol cas, que l'ascendent occità serveix per naturalitzar els Jocs, ja des del 1859, com a escenari i plataforma de la gran ambició del poema i el poeta que identifiquin contemporàniament els catalans, tal com Mirèio i Mistral ja identificaven els occitans. És a dir: el ritu, la cerimònia i la convenció no deixen d'acollir una promoció de l'excel·lència que faciliti a la literatura catalana d'aconseguir la mena de legitimitat a què li és permès d'aspirar en aquella "república mundial de les lletres" postrevolucionària i herderiana que ha descrit Pascale Casanova.

Portada dels anals dels Jocs Florals.
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Tot plegat, en efecte, acaba servint a un desplaçament en la consideració social de la literatura catalana. Més enllà del clos acadèmic tronat i ineficax, el ritual enlluernador dels Jocs basteix el context pragmàtic que calia al català per esdevenir susceptible de ser reconegut com a llengua literària possible: en prova concloent de la capacitat persuasiva del discurs del certamen, uns joves (hi apellava, en concret, el mantenidor Balaguer) hi projectaran la seva ambició —aquells joves que encarnaran el model característic d'"escriptor catalanista de la Renaixença", segons l'ha batejat Ramon Panyella. Jacint Verdaguer, que donarà ben folgadamente satisfacció a les expectatives dels Jocs, en serà un. Un altre, l'entusiasta cronista de l'esdeveniment que signa Francesc P. Briz, estava convençut, a cop calent dels fets, que els Jocs "pueden ser el prólogo de un Renacimiento literario". En qualsevol cas va acompanyar-los immediatament l'èxit. Josep Lluís Feu, el 1863, ofería a reflexió el fet del "desusado entusiasmo con que ha sido recibida la restauración de los Juegos florales".

Àmbits de l'exposició

BARCELONA I ELS JOCS FLORALS, 1859.

Modernització i romanticisme

Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme
es desenvolupa en cinc àmbits:

- Introducció: ***“Ara que nos alenta una nova civilització”***
- Segon àmbit: ***Barcelona, 1859***
- Tercer àmbit: ***Una cultura del romanticisme***
- Quart àmbit: ***La literatura en societat. Els Jocs Florals***
- Epíleg. ***Els Jocs com a objecte acadèmic: una recerca oberta***

Introducció: *“Ara que nos alenta una nova civilització”*

*Les ciutats, com els somnis, són fetes de desitjos i de pors (Italo Calvino, Le città invisibili)
“existe ya una generación [...] capaz por sí sola de transformar intelectualmente nuestro suelo, como materialmente se va de día en día transformando. En esta generación confiamos” (Prospecto, “El Arte” (Barcelona), 1859).*

“Falta sols ara obrir pas als cantors [...] i confiar en lo molt que lo país pot donar de si” (Antoni de Bofarull, discurs, Jocs Florals de Barcelona en 1859, Barcelona, 1859).

Impressió del segell dels Jocs Florals.
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

“Els Jocs Florals de Barcelona ens són alhora presents i estranys. Van acabar essent estranys respecte de les maneres com la literatura es produeix en la contemporaneïtat, però alhora, convocats ininterrompudament des de 1859, integrats als nostres hàbits culturals, reiteradament imitats i amb un brillant full de serveis, són una institució literària que ha travessat anys i generacions. El record de la seva “restauració”, a 150 anys, els configura com una peça bàsica de la conversió de Barcelona en exponent i escena de l’ambició de les elits locals davant de les transformacions materials i institucionals en què projectaven l’optimisme del moment. Una peça bàsica en el joc de produccions i representacions que havien de convertir Barcelona en la ciutat moderna i digna que necessitaven. Una peça, en definitiva, de la “renaixença” en què, estratègicament, aquelles elits ja s’havien començat a reconèixer, confiades (segons deia Antoni de Bofarull) “en lo molt que lo país pot donar de si”.

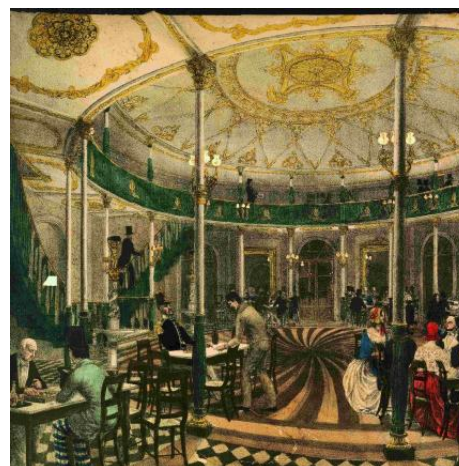
Segon àmbit: **Barcelona, 1859**

Barcelona és percebuda, en el punt de 1859, com una ciutat problemàtica, amb un passat immediat d'estralls, conflictes i demolicions, incòmoda i, en definitiva, com un espai desproveït de les qualitats representatives amb què aspiraven de projectar-se els poders locals emergents.

“¿Por qué Barcelona no es lo que puede ser? He aquí la pregunta que cien veces nos hemos hecho a nosotros mismos” (Manuel Angelon, Guía satírica de Barcelona, Barcelona, 1854).

Fàbrica de l'Espanya Industrial. Heribert Mariezcurrena, C. 1853-1855. Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

El Gran Saló dels Camps Elisis durant el banquet ofert per l'Ajuntament de Barcelona als voluntaris catalans a la Guerra d'Àfrica. Josep Oriol Mestres 1860. Aiguada. MUHBA

Barcelona és percebuda, en el punt de 1859, com una ciutat problemàtica, amb un passat immediat d'estralls, conflictes i demolicions, incòmoda i, en definitiva, com un espai desproveït de les qualitats representatives amb què aspiraven de projectar-se els poders locals emergents. Barcelona els és una ciutat obsoleta i col·lapsada, però alhora amb la perspectiva del “desvetllament” que reiteren publicistes com Antoni de Bofarull (*Catalanismo no es provincialismo*, 1855), Joan Mañé i Flaquer (*Cataluña*, 1856) o Joan Cortada (*Cataluña y los catalanes*, 1859). O el mateix enginyer Ildefons Cerdà en la promoció del seu projecte d'eixample de la ciutat. Un horitzó de confiança i d'optimisme, doncs, que també confirma la percepció de poder, finalment, decidir sobre la ciutat futura. Així, la Barcelona de 1859 esdevé atenta a les noves necessitats de representació i de gestió urbana que imposa la concentració industrial i obrera, i a les noves exigències de capitalitat (és a dir, de visibilitat) que formulen les elits locals. El 1859 mateix, no són aliens a aquestes exigències fets com el protagonisme de Prim i els voluntaris catalans en la guerra d'Àfrica, o l'enderroc de les muralles, o la planificació de l'eixample de la ciutat. Altres fites immediates projecten sentit sobre els episodis barcelonins: 1859 és l'any de publicació de *Mireio*, de Mistral, de l'avarament de l'”Ictíneo”, el vaixell submarí de Narcís Monturiol, o de l'inici de la guerra antiaustríaca per a la unificació d'Itàlia.

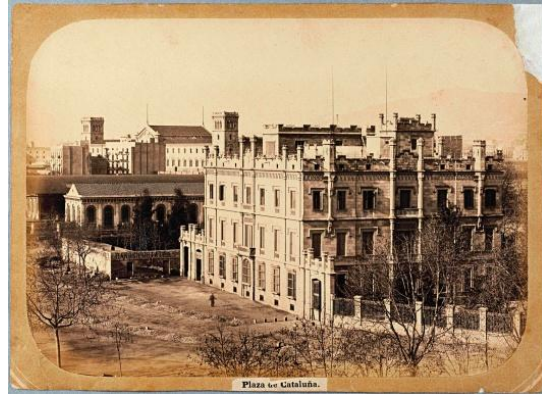

Tercer àmbit: *Una cultura del romanticisme*

“enllà del temps [...] del segle XIX se'n dirà el segle romàntic, perquè en el conjunt de la seva història artística no es veurà altra cosa que el romanticisme” (J. Maragall, Joan Sardà, 1899).

Tomàs Padró, Arquitectura anglo-sarriana “Un tros de Paper”, 8 (9-VII-1865), p.3. Biblioteca de Catalunya

Plaça de Catalunya. Joan Martí 1874. Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Complementàries als projectes dels tècnics, les reflexions i propostes que intel·lectuals i artistes elaboren per a la nova Barcelona de 1859 no deixen d'assumir aquella “nueva reconstrucción o artística o social” que, a l'escalf del romanticisme, havia postulat Pau Piferrer el 1839, arran de les successives crisis socials i polítiques de la dècada dels 30 amb l'episodi colpidor de la crema de convents del 25 de juliol de 1835. Tal “reconstrucció” troba estímul en un programa d'apreciació, memòria i reparació del passat inspirat i sostingut en un romanticisme aleshores ja plenament incardinat en els valors i usos socials, i àmpliament disponible a través de múltiples fonts. La cultura del romanticisme, amb manifestacions d'abast divers i sovint d'aspecte contradictori, és percebuda com a pròpia de la societat liberal, i forneix temes i motius a les representacions en què aquesta nova societat es projecta i busca de legimar-se.

Quart àmbit:

La literatura en societat. Els Jocs Florals

“¿Per què [Catalunya] no pot restablir sos jocs florals i sa acadèmia del gai saber, i tornar a sorprendre al món amb ses tenses, sos cants d'amor, sos sirventeses i ses aubades? Un petit esforç li bastaria per reconquistar la importància lliterària de què gosà en altres èpoques” (Joaquim Rubió i Ors, Pròleg, dins Lo Gaiter del Llobregat. Poesies, Barcelona, 1841).

“nos alenta una nova civilisació; [...] en Catalunya, i especialment en esta ciutat [Barcelona], se veu desplegar cada dia més lo desig de fer reconèixer lo que fou, i, en produccions literàries i en obres públiques, se descobreix lo esforç del literat i de l'artista per fer reviure mons gloriosos que jeien en l'olvit” (Antoni de Bofarull, discurs, Jocs Florals de Barcelona en 1859, Barcelona, 1859).

Escriptors catalans i occitans a Montserrat amb motiu dels Jocs de 1868. Institut Amatxer d'Art Hispànic, Barcelona

Commemoració del cinquantenari dels Jocs Florals, Palau de Belles Arts, Barcelona, 1908. Arxiu Mas

Les formes de diversió que ocupen els espais de sociabilitat oberts pel nou ordre liberal asseguren a la literatura a la moda, i en particular a la poesia, un protagonisme especial: la literatura és inscrita en la vida mundana, serveix al comerç social i a l'exhibició personal, esdevé joc de societat i àmbit de competició. Una de les manifestacions de l'antiquarisme romàntic, la moda del trobadorisme (singularment reactivada per l'èxit de l'òpera de Verdi *Il Trovatore*, estrenada al Liceu el 1854), fa aquí fortuna com a joc de societat que evoca les justes poètiques medievals (els “jocs florals”) en què els trobadors exhibeixen talent i habilitats per obtenir el favor de les dames.

Epíleg:

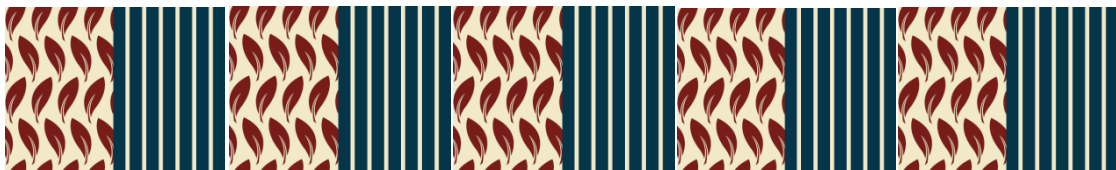
Els Jocs com a objecte acadèmic: una recerca oberta

De ritual de representació a plataforma literària i cívica, decidius en la constitució d'un espai literari competitiu, els Jocs es revelen com un excepcional punt de confluència d'energies i de projectes: esdevenen una singular pedra de toc respecte de tot de qüestions encara ara obertes: els vincles entre polítics i intel·lectuals, la dialèctica entre ciutat i país, o l'estatut públic de la llengua i la literatura catalanes.

Los mestres en Gay Saber, "La Il·lustració Catalana" any IV, núm. 85 (6-v-1883), ps. 120-121. Biblioteca de Catalunya

Efervescent de projectes, el nòdul cronològic de 1859 veu, finalment, la "restauració" dels Jocs Florals: veu articulat, en paradoxa només aparent, l'ostensible antiquarisme amb la modernitat econòmica, la política, la tècnica o la urbanística, i amb l'afany de progrés. De ritual de representació a plataforma literària i cívica, decidius en la constitució d'un espai literari competitiu, els Jocs es revelen com un excepcional punt de confluència d'energies i de projectes: esdevenen una singular pedra de toc respecte de tot de qüestions encara ara obertes: els meandres de la història intel·lectual, la dialèctica entre ciutat i país, el canvi d'estatut públic de la llengua i la literatura catalanes.

ACTIVITATS ENTORN DE L'EXPOSICIÓ BARCELONA I ELS JOCS FLORALS, 1859

Juliol

Inauguració: 17 de juliol a les 19h

- Parlaments a càrrec de Carles Martí (primer tinent d'alcalde), Josep M. Domingo (comissari de l'exposició) i Joan Roca (director MUHBA).
- Espectacle a càrrec de la Companyia d'Arts Màgiques La Patilla
- Visita a l'exposició
- Copa de cava

Dissabte 18 i diumenge 19 Jornada de Portes obertes a l'exposició

Juliol i agost

- Visita comentada pels Amics del Museu
- Dins el programa de les Nits d'Estiu, visites comentades per al públic general

Octubre

- Espectacle a càrrec de la companyia Accidents Polipoètics

Novembre

- Cicle de conferències a la sala de Martí l'Humà coordinat per Josep Maria Domingo, comissari de l'exposició.

Durant tota l'exposició, del 18 juliol 2009 – 10 gener 2010

- Visites comentades a l'exposició
- Diferents Itineraris pel públic escolar i el públic adult

Per a més informació sobre les nostres activitats connecteu-vos al web del museu:

www.museuhistoria.bcn.cat

CERCLE DEL MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Patrons institucionals

Societat Econòmica
Barcelonesa
d'Amics del País

Consell Econòmic
i Social de Barcelona

Ateneu Barcelonès

Sport i Cultura
Barcelona

Associació
Consell de Cent

IEMed.

Institut Europeu
de la Mediterrània

Fundació Centre
Internacional
de Música Antiga

Associació
Enginyers Industrials
de Catalunya

Patrons

gasNatural

el Periódico

Benefactors

Grup Agbar

Associats

Abacus ●●●
Cooperativa

iGuzzini

Amics

Canon

GRUP JULIÀ